

HISTORICKÉ VINOHRADNICKÉ KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY

HISTORICAL VITICULTURAL LANDSCAPES OF THE CZECH REPUBLIC

Marek Havlíček¹ , Hana Skokanová¹ , Tomáš Slach¹

¹ Výzkumný ústav pro krajinu, v. v. i., Lidická 25, 602 00 Brno, Česká republika

Abstrakt

Cílem tohoto článku byla identifikace historických vinohradnických krajín v České republice, ověření metodického postupu tvorby mapy „Území pravděpodobného výskytu historických kulturních krajín“ a průzkum aktuálního stavu historických vinohradnických krajín. Dílčím cílem byl vývoj metodiky kategorizace a klasifikace cennosti a zachovatosti vinohradnických krajín. Mapa pravděpodobného výskytu historických vinohradnických krajín v České republice zahrnuje celkem 375 čtverců 1 × 1 km, z toho v 50 z nich se vyskytují velmi cenné historické struktury s tradicí hospodaření více než 200 let. Podrobnější terénní průzkum umožnil vytvořit detailnější typologii cenných historických struktur vinohradnické krajiny. Zastoupení nejceněnějších kategorií těchto struktur vykazuje zcela zásadní regionální odlišnosti, které odráží odlišný historický, demografický i hospodářský vývoj v konkrétních územích. Význam udržitelnosti tradičních vinohradnických krajín je žádoucí s ohledem na kombinaci přírodních a kulturních hodnot, které tento typ krajiny obsahuje a je prostřednictvím ekosystémových služeb schopen poskytovat.

Klíčová slova: vinohradnická krajina, historické struktury krajiny, staré mapy, Česká republika

Abstract

The aim of this article was to identify historical viticultural landscapes in the Czech Republic, verify methodology used in creating the map “Areas of probable occurrence of historical cultural landscapes”, and assess the current state of historical viticultural landscapes. A partial objective was dedicated also to creating methodology for categorizing and classifying value and preservation of viticultural landscapes. The map of probable occurrence of historical viticultural landscapes in the Czech Republic includes a total of 375 1 × 1 km squares, of which 50 contain very valuable historical structures with a farming tradition of more than 200 years. A more detailed field survey made it possible to create a detailed typology of valuable historical structures in the viticultural landscape. The representation of the most valuable categories of these structures shows fundamental regional differences, which reflect different historical, demographic and economic development in specific regions. The importance of the sustainability of traditional viticultural landscapes is desirable with regard to the combination of natural and cultural values of this landscapes' type and its ability to provide various ecosystem services.

Keywords: viticultural landscape, historical landscape structures, old maps, Czech Republic

<https://doi.org/10.11118/978-80-7701-098-6-0119>

ÚVOD

Historické kulturní krajiny (HiKK) jsou vytvořeny a ovlivňovány dlouhodobou činností člověka, která vede ke zvýšení kulturních i přírodních hodnot krajiny. Jedná se většinou o činnosti dlouhodobě udržitelné a nevyžadující intenzivní mechanizaci. Tyto krajiny mohou být i reliktní, což znamená, že hospodářská činnost, jejímž působením vznikly, již byla ukončena, nicméně v krajině jsou po ní patrné významné stopy. HiKK jsou harmonicky utvářené, tradičního maloplošného měřítka a jsou v nich dochované památky historického využívání a osídlení, které tvoří znaky historické kulturní krajiny (Šantrůčková *et al.*, 2023). Podrobný výskyt HiKK dosud nebyl v České republice ve své úplnosti zmapován, a to ani v plošném rozsahu, ani co se jejich rozmanitosti týče. Důvodem je především velká rozmanitost forem, kterých mohou nabývat, ale i neexistence údajů o mnoha jevech pro celou Českou republiku. Byla však zpracována typologie historických kulturních krajin České republiky (Ehrlich a kol., 2020; Kuča a kol., 2020), která obsahuje seznam, popis a výčet znaků jednotlivých typů historických kulturních krajin ČR. Tato typologie sloužila jako jedno z teoretických východisek pro přípravu specializované mapy „Území pravděpodobného výskytu historických kulturních krajin“. S ohledem na dostupná data bylo nutné si tuto typologii přizpůsobit pro práci na celostátní úrovni (Šantrůčková *et al.*, 2023).

Na základě dostupných dat se podařilo vymezit území pravděpodobného výskytu deseti historických kulturních krajin:

- krajina se zachovalým maloplošným členěním zemědělských pozemků,
- lesní krajina,
- krajina trvalých travních porostů,
- vinohradnická krajina,
- chmelařská krajina,
- sadařská krajina,
- rybníční krajina,
- lázeňská krajina,
- těžební krajina,
- poutní krajina.

Pro každou z hodnocených historických kulturních krajin byly stanoveny znaky, které vypovídají o její přítomnosti v krajině. Zároveň musela být databáze těchto znaků dostupná pro celou Českou republiku v podobě umožňující její zpracování a analýzu v GIS. Prostorovým rámcem pro analýzy byla zvolena pravidelná síť Evropské environmentální agentury 1 × 1 km (EEA reference GRID); důvodem byla i kompatibilita s dalšími aktivitami projektu Technologické agentury České republiky Centrum pro krajinu a biodiverzitu (TAČR Divland).

Tento článek se zaměřuje na historické vinohradnické krajiny – vedle samotného ověření metodického postupu tvorby mapy „Území pravděpodobného výskytu historických kulturních krajin“ byl výzkum zde prezentovaný zaměřen také na rozdělení cennosti a zachovalosti vinohradnických krajin, které bylo založeno na terénním průzkumu aktuálního stavu této krajiny.

METODOLOGIE

Historické vinohradnické krajiny byly pro mapu „Území pravděpodobného výskytu historických kulturních krajin“ vymezeny na základě kombinace dat z databáze TopoLandUse (Sychrová *et al.*, 2024), postihující vývoj využití krajiny od poloviny 19. století do počátku 21. století. Konkrétně byly použity vektorové vrstvy vytvořené na základě map druhého vojenského mapování (1836–1852, měřítko 1 : 28 800), třetího vojenského mapování (1876 až 1882, měřítko 1 : 25 000), Československých vojenských topografických map (1952 až 1956, 1988–1996, měřítko 1 : 25 000) a základních map České republiky (2002–2006, měřítko 1 : 10 000). Vektorizované vrstvy obsahují polygony s minimální velikostí 0,8 ha. V rámci vektorizace bylo vymezeno devět kategorií využití krajiny, z nichž jednou je kategorie vinic a chmelnic (Skokanová *et al.*, 2012). Tato kategorie je definována jako jednoznačně vymezený areál vinohradů a chmelnic včetně

vinohradů s ovocnými stromy, ale s převahou vinné révy, a související objekty mimo intravilán obce (např. vinné sklepy uvnitř nebo na okraji vinohradů). Pro účely vymezení tohoto typu HiKK byly opětovně konzultovány mapové podklady, aby mohlo dojít k odlišení chmelnic od vinic v oblastech, kde se obě kategorie mohly překrývat (především v Čechách).

Pro samotné vymezení potenciálně dochovaných historických vinohradnických krajín byly využity vrstvy z prvních tří časových období (tj. od poloviny 19. do poloviny 20. století), které zachycují tradiční, extenzivní vinohradnickou krajinu, a vrstva z let 2002–2006, zaznamenávající současné rozšíření vinic na území ČR. Vybrány byly pouze polygony, které se vyskytovaly minimálně v jednom z prvních tří časových období a zároveň i v nejnovějším období. Takto vybrané polygony byly protaženy sítí 1 km² a v rámci každého čtverce byla vypočítána rozloha, kterou zde zabírají. Pro výslednou vrstvu potenciálních dochovaných historických vinohradnických struktur byly vybrány pouze ty čtverce, kde celková výměra dochovaných historických vinic přesahovala 5 % rozlohy čtverce. Zvolený způsob velice dobře identifikuje plošné rozšíření historické vinohradnické krajiny, nicméně nemusí vždy postihnout dochovanost kvalitativních znaků tohoto typu (Šantrůčková *et al.*, 2023).

Pro účely ověření zachovalosti a cennosti jednotlivých segmentů vinohradnických krajín byly použity další podrobnější mapové zdroje: mapy císařských otisků stabilního katastru v měřítku 1 : 2 880 z období první poloviny 19. století, letecké snímky z období let 1952–1956, aktuální letecké snímky z období let 2024 a 2025 (Havlíček *et al.*, 2024). Všechny oblasti vymezených vinohradnických krajín v České republice byly postupně podrobeny detailnímu terénnímu výzkumu, včetně využití mapování z dronu.

VÝSLEDKY

Kategorizace historických vinohradnických struktur

Metodickým postupem založeným pro samotné vymezení potenciálně dochovaných historických vinohradnických krajín bylo vymezeno v České republice celkem 375 čtverců. Na základě podrobného terénního výzkumu bylo zjištěno, že se vyskytují velké odchylky v dochovanosti historických struktur krajín i výskytu jejich typických prvků a objektů. Vymezené čtverce s vinohradnickými strukturami byly proto podrobněji klasifikovány v následujících kategoriích.

A – nejceněnější kategorie vinohradnických struktur:

- jde o mapované čtverce, ve kterých byly zastoupeny tradiční způsoby hospodaření na vinicích na mapách stabilního katastru na celé ploše dlouhodobě evidovaných historicky využívaných ploch vinic;
- jde o oblasti tradiční drobné držby se zastoupením vinohradů, menších sadů, polí, luk nebo pastvin jak v historii, tak i v současnosti, přičemž vinohrady musí být dominantní;
- historické struktury krajiny se propisují v krajině prokazatelně nejméně 200 let, směr a vedení pozemků jsou v převážné většině zachovány dodnes;
- vedle dominance vinohradů se zde vyskytují i další doprovodné prvky, jako jsou drobné sakrální stavby, objekty důležité při obhospodařování vinohradů (např. přístřešky, tzv. budy).

B – druhá nejceněnější kategorie vinohradnických struktur:

- jde o mapované čtverce, ve kterých byly zastoupeny tradiční způsoby hospodaření na vinicích na mapách stabilního katastru na menší ploše dlouhodobě evidovaných historicky využívaných ploch vinic (nejméně na 1/4, typicky na 1/2, výjimečně i na 3/4);
- zároveň lze takto klasifikovat vinohradnické struktury, oblasti tradiční drobné držby se zastoupením vinic, menších sadů, polí, luk nebo pastvin které splňují atributy tradičního hospodaření případně i od období okolo roku 1950;
- historické struktury krajiny se propisují v krajině prokazatelně nejméně 70 let, směr a vedení pozemků jsou v převážné většině zachovány dodnes;
- vinohrady nemusí být zcela dominantní jak v minulosti, tak i v současnosti, ale jsou aktuálně ještě hojně zastoupeny.

C – třetí nejceněnější kategorie vinohradnických struktur:

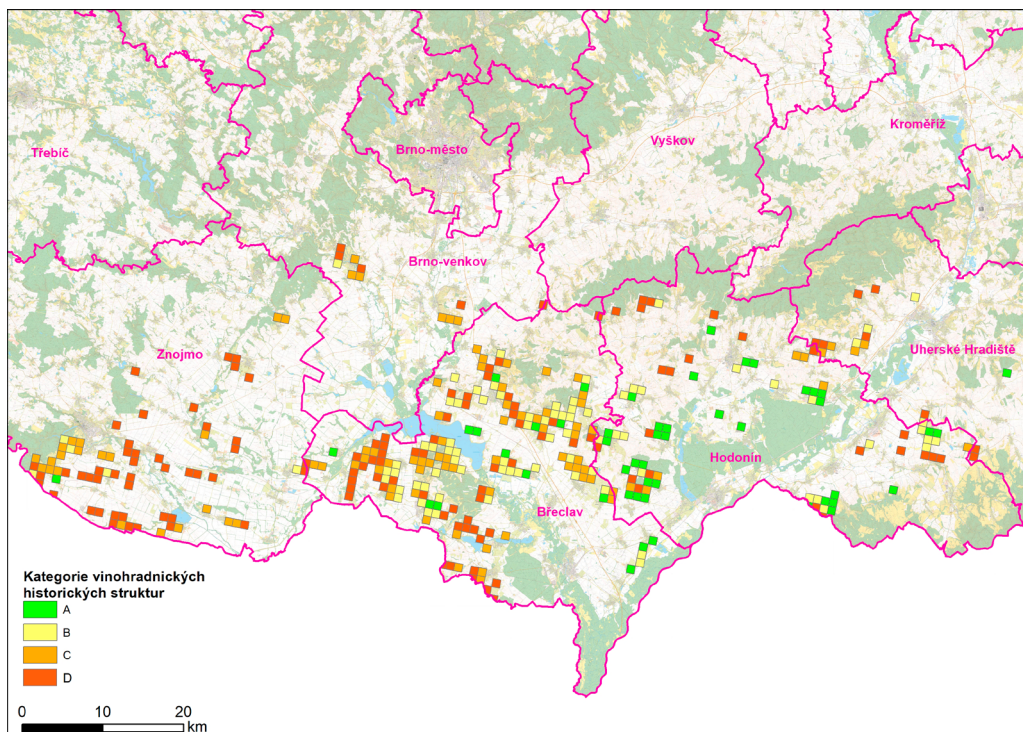
- jde o mapované čtverce, ve kterých byly původně zastoupeny tradiční způsoby hospodaření na vinicích na mapách stabilního katastru na jakékoli ploše dlouhodobě evidovaných historicky využívaných ploch vinic, ovšem bohužel zde došlo k zásadním změnám ve způsobu využití a hospodaření;
- v průběhu 20. století byly vinice zceleny nebo se jejich struktura částečně změnila (pozemky v jiné orientaci, včetně změny v dispozicích ve svazích, často terasování);
- vinice nemusí být dominantní jak v minulosti, tak i v současnosti.

D – nejméně cenné kategorie vinohradnických struktur:

- jde o mapované čtverce, ve kterých jsou v současnosti vinice využívány pouze jako velkoplošné, v minulosti (1840, 1880, 1950) to byly také vinice;
- v průběhu 20. století byly tyto vinohrady zceleny nebo se jejich struktura zcela změnila (pozemky v jiné orientaci, včetně změny v dispozicích ve svazích, často terasování);
- vinice mají pouze velkoplošný charakter, nemají reálný potenciál pro změnu k menší držbě.

Mezi nejceněnější vinohradnické historické struktury krajiny (Kategorie A) se zařadilo celkem 50 čtverců. Jsou lokalizovány výhradně na Moravě a jejich nejvyšší koncentrace je v okrese Hodonín (33 čtverců), následovaným okresem Břeclav (15 čtverců). V okrese Uherské Hradiště byl evidován v nejceněnější kategorii A pouze jeden čtverec, stejně jako v okrese Znojmo (Obr. 1, Tab. I).

V Tab. I jsou uvedeny počty čtverců pro jednotlivé kategorie dochovanosti historických vinohradnických struktur podle okresů, přičemž některé mapovací čtverce zasahují do dvou okresů současně. Dále tabulka obsahuje i celkové počty čtverců pro kategorie A, B, C, D v celé České republice. Podle prostorového rozmístění z mapy (Obr. 1) a tabelárního přehledu jsou zjevné značné regionální rozdíly v rozložení nejceněnějších a nejzachovalejších historických

1: Kategorie dochovanosti historických vinohradnických struktur na území Moravy

I: Počet čtverců podle dochovanosti historických vinohradnických struktur v České republice

Okres	A	B	C	D	Celkem
Břeclav	15	54	59	59	187
Hodonín	33	21	11	28	93
Znojmo	1	5	22	45	73
Uherské Hradiště	1	4	5	9	19
Brno-venkov	0	1	6	5	12
Mělník	0	0	3	3	6
Litoměřice	0	1	0	2	3
Celkem podle okresů	50	86	106	151	393
Celkem v celé ČR (bez zdvojených čtverců)	50	83	100	142	375

vinohradnických struktur krajiny. Zatímco v okrese Hodonín jsou nejčastější kategorie vinohradnických krajín A zastoupeny v jedné třetině čtverců, v okrese Břeclav to není ani v jedné desetině ze všech čtverců. V tomto okrese se mnohem typičtěji vyskytují oblasti kategorie B, u nichž jsou historické struktury krajín zastoupeny jen na části tradičně vinařsky využívaných pozemků. Převažují zde tak čtverce s kategoriemi nejméně cenných vinohradnických struktur C a D. V okrese Znojmo je dominantní kategorie D nejméně cenných vinohradnických struktur s převažujícím velkoplošným využitím a zcela změněnými strukturami pozemků. Velmi nízký výskyt tradičních vinohradnických historických krajín v okrese Znojmo a v části okresu Břeclav souvisí především s odsunem původního německého obyvatelstva po druhé světové válce. Současně se na zásadní změně ve struktuře pozemků s vinohrady podílely státní zemědělské statky a jednotná zemědělská družstva prostřednictvím scelování pozemků, terasování členitých svahů s drobnou družbou a popřením respektování majetkových vztahů k zemědělské půdě. Tyto projevy jsou ovšem zaznamenány ve všech okresech ve vinařských regionech na Moravě i v Čechách.

Při terénním šetření u nejčastějších kategorií historických vinohradnických krajín A byly zjištěny zajímavé typologické rozdíly, které se odlišují výskytem typických nebo doprovodných prvků vinohradnických krajín. Mezi významné krajinné společné prvky patří typické střídání maloplošných vinohradů s pozemky menších sadů, políček, pastvin nebo luk (drobná drážba), dále jsou to historicky cenné solitérní stromy ve vinohradech nebo na jejich okrajích. Pro tyto cenné historické vinohradnické lokality je také typický výskyt technických objektů a prvků, např. drobné dřevěné nebo zděné boudy na nářadí a záchyt srážkové vody, strážní domky (neboli také hotařské boudy), vinné sklepy navazující na vinohrady, viniční studny, panské vinařské usedlosti, vinařské staré lisy, staré sudy nebo další drobné technické zemědělské objekty. Mezi typické doprovodné jevy ve vinohradnické krajině lze řadit také drobné sakrální objekty, kapličky, kříže, boží muka, často s vinařskou tematikou. Ke geomorfologickým antropogenním tvarům souvisejících s rozvojem vinařských krajinných struktur lze řadit zejména staré úvozové cesty, meze, agrární valy nebo kamenné zídky.

Ukázky dochovaných historických vinohradnických struktur

Mezi jedny z nejčastějších vinohradnických krajín na Moravě s tradicí hospodaření více než 200 let patří rozlehlá oblast vinohradů a dalších drobných zemědělských pozemků v okolí města Strážnice (Obr. 2). V detailnější typologii se jedná o typickou oblast historických struktur krajiny se střídáním vinohradů, sadů, políček a trvalých travních porostů v členitém reliéfu. V této oblasti se nacházejí také další typické doprovodné objekty, např. strážní budova pro hlídače vinic, tzv. hotařská bouda (Obr. 3), hospodářské objekty, případně menší rekreační chatky přímo ve vinohradech, menší sakrální objekty, solitérní stromy, včetně typických krajových druhů, jako je například jeřáb oskeruše.

2: Nejcenější historické vinohradnické struktury v okolí Strážnice

3: Hotařská bůda z roku 1896 ve vinohradech v okolí Strážnice

Mezi typické vinařské oblasti s dochovanými strukturami vinohradnické krajiny patří zejména obce z okresu Hodonín. V těchto obcích nedošlo k masivnímu odsunu německého obyvatelstva a zároveň se na částech katastru podařilo uchovat typický způsob hospodaření v drobné zemědělské držbě. Jako ukázka s tradičním hospodařením v členitém reliéfu s typickým drobným sakrálním objektem se nabízí část viniční trati v obci Čejkovice (Obr. 4). Na svatém obrázku je prezentován svatý Václav, patron všech vinařů.

4: Svatý obrázek u historických struktur vinogradů v okolí obce Čejkovice

5: Dřevěné búdy na uskladnění nářadí v okolí obce Mutěnice

Dalším typologicky specifickým prvkem v nejcennějších historických vinohradnických krajinách jsou typické dřevěné búdy (kůlny), které sloužily především k uskladnění pracovních nástrojů a nářadí, dále k zachytávání srážkové vody pro hospodaření s vodou ve vinicích

a zároveň pro možnost aplikace ochranných prostředků proti nemocím a škůdcům. Typické budy však postupně z vinic mizí, s rozvojem mechanizace a dostupností automobilů a traktorů na venkově se mění i návyky a požadavky při sezónních pracích ve vinohradech. V obci Mutěnice v okrese Hodonín jsou tyto tradiční objekty zastoupeny nejvíce a také se podle nich jmenuje místní část obce se sklepy – Mutěnické budy (Obr. 5).

Velmi specifickým typem nejceněnějších struktur vinohradnických krajín jsou lokality se samostatnými sklepními oblastmi mimo intravilán obcí. Sklepy zde byly často budovány přímo pod vinohrady na jejich okraji, ideálně blízko nejbližší dopravní komunikace. Optimálním způsobem zpracování vinné révy bylo pak přenesení úrody ze svahů přímo do sklepů. Mezi typické oblasti samostatných sklepů mimo intravilán patří lokalita Pod Dubnaňskou horu, vzdálená od centra města Dubňany asi 5 km západním směrem (Obr. 6).

Při podrobném terénním výzkumu a rešerši historických zdrojů a map bylo zjištěno, že se zásadně liší nejen stupeň dochovanosti historických vinařských struktur krajiny na Moravě a v Čechách, ale i typy doprovodných zejména technických nebo antropogenních

6: Samostatná sklepní oblast s historickými strukturami krajiny v okolí Dubňan

7: Viniční studna, zaniklé viniční domy a hospodářské budovy v okolí Mělníka

objektů. V okolí Mělníka jsou dochovány pozůstatky samostatných panských viničních domů s přilehlými hospodářskými budovami, jsou zde typické velké zděné studny, rozsáhlé kamenné zídky či oplocené uzavřené areály s kamennými bránami. Bohužel je většina těchto objektů ve velmi špatném technickém stavu, i přesto, že jsou často evidovány v Památkovém katalogu Národního památkového ústavu. Na Obr. 7 jsou zachyceny viniční domy Klamovka s hospodářskými budovami v horní části fotografie, v popředí je viniční studna s opuštěným hospodářským stavením.

Vinohradnická krajina v okolí Velkých Žernosek v Čechách patří do kategorie B – druhá nejceněnější kategorie vinohradnických struktur. Původní vinohrady byly v polovině 20. století zterasovány a byla zcela změněna jejich původní struktura z 19. století. Za jedinečné lze ale označit využití místního kamenného materiálu pro kamenné zídky na terasách a zejména vybudování strážních domků, kterých se dochovalo na jedné viniční trati více, než na celé Moravě (Obr. 8).

8: Strážní domky a kamenné zídky s terasami v okolí Velkých Žernosek

DISKUZE

Cenné vinohradnické krajiny s tradicí hospodaření více než 200 let postupně v České republice ubývají, plošně se zmenšují, případně zcela zanikají (Havlíček *et al.*, 2024). Je to dáno zejména opouštěním tradičních způsobů hospodaření v drobné zemědělské držbě, úbytkem lidí pracujících v zemědělství, zvýšenou mechanizací a efektivitou všech typů sezónních prací ve vinohradech. To vede v důsledku k zakládání nebo obnově větších vinic s narušením původní struktury drobných pozemků, případně k opačnému procesu, tedy k opouštění a následnému zarůstání vinohradů. Obdobné projevy opouštění tradičního způsobu hospodaření jsou aktuálně typické i pro další země ve střední Evropě (Hurajtová, Lieskovský, Pazúr, 2025; Lieskovský, Kenderessy, 2023). Cenné historické vinohradnické krajiny jsou atraktivní pro rozvoj cestovního ruchu ve vinařských regionech (Havlíček *et al.*, 2024), jak pro pěší turistiku, cykloturistiku, tak i pro zážitkovou gastro turistiku spojenou s ochutnávkami místních vín a tradičních pokrmů. Velký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu a propagaci tradičního způsobu hospodaření mají také aktivity spojené s jedinečností a typičností konkrétních vinařských obcí a vinařských tratí v České republice. Na Moravě a postupně i v Čechách se tak v posledních letech prosazuje koncept terroir vín, která reprezentují autentická vína s nezaměnitelným charakterem daného místa, půdy a klimatu. Obdobně jsou vína hodnocena v řadě zemí v Evropě (Elaydi, McLaughlin, 2012; Karlík *et al.*, 2018), koncept terroir je rozvíjen

také v sousedním Slovensku (Karlík *et al.*, 2023). Možnosti využití potenciálu tradičních historických vinohradnických krajín se tak nabízejí jak v oblasti udržení vyšší biodiverzity krajiny (Šantrůčková *et al.*, 2023), tak i v oblastech rozvoje cestovního ruchu (Havlíček *et al.*, 2024) či rozvoje konceptu terroir vín (Falťan *et al.*, 2017). Pro zachování tradičních vinařských historických struktur krajiny je stěžejní nejen udržení tradičního způsobu hospodaření v krajině, ale i důraz na zachování typických tradičních doprovodných prvků spojených s vinařstvím v podobě technických objektů, hospodářských staveb, drobných sakrálních objektů nebo terénních tvarů.

ZÁVĚR

Historické vinohradnické krajiny mají v České republice dlouhodobou tradici. Na základě dostupných mapových podkladů lze doložit více než 200 let tradičního způsobu hospodaření ve vinohradnické krajině spojených s dochovanými a doprovodnými znaky v celkem 50 identifikovaných lokalitách. Za velmi cenné lze považovat i oblasti s částečně změněnou strukturou krajiny, které jsou reprezentovány celkem 83 čtverci. Zastoupení nejcennějších kategorií historických struktur vinohradnických krajín vykazuje zcela zásadní regionální odlišnosti. Nejvíce je jich z typických vinařských regionů zastoupeno v okrese Hodonín, ve kterém nedošlo k masivnímu odsunu německého obyvatelstva a k úplné ztrátě vazeb majitelů pozemků k hospodaření na zemědělské půdě. Naopak ve třetím nejvýznamnějším vinařském okrese Znojmo z hlediska pěstování vinné révy v České republice je pouze jeden čtverec s nejcennější historickou strukturou vinohradů. Podrobnější terénní průzkum umožnil vytvořit detailnější typologii cenných historických struktur vinohradnické krajiny, přičemž roli hraje členitost reliéfu, zastoupení různých typů využití pozemků, výskyt doprovodných hospodářských objektů, solitérních stromů, drobných sakrálních objektů či antropogenních tvarů. Význam udržitelnosti tradičních vinohradnických krajín je žádoucí s ohledem na kombinaci přírodních a kulturních hodnot, které si zasluhují adekvátní péči a ochranu. Mezi negativní trendy v posledních letech patří úbytek těchto tradičních vinohradnických struktur krajiny, způsobený opouštěním původních způsobů hospodaření v drobné zemědělské držbě, úbytkem pracujících v zemědělství, zvýšenou mechanizací u všech typů sezónních prací ve vinohradech.

POUŽITÁ LITERATURA

- ELAYDI, R., McLAUGHLIN, J. 2012. Cultivating terroir in subsistence markets: Development of terroir strategy through harmony-with-community framework. *Journal of Business Research*. 65, 1743–1748.
- EHRLICH, M., KUČA, K., KUČOVÁ, V., PACÁKOVÁ, B., PAVLÁTOVÁ, M., SALAŠOVÁ, A., ŠANTRŮČKOVÁ, M., VOREL, I., WEBER, M. 2020. *Typologie historické kulturní krajiny České republiky*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 168 s.
- FALŤAN, V., KRAJČÍROVIČOVÁ, L., PETROVIČ, F., KHUN, M. 2017. Detailed geo ecological research of terroir with the focus on georelief and soil – A case study of Krátke Kesy vineyards. *Ekológia (Bratislava)*. 36, 214–225. <https://doi.org/10.1515/eko-2017-0018>
- HAVLÍČEK, M., SKOKANOVÁ, H., SLACH, T., VYMAZALOVÁ, M., ŠANTRŮČKOVÁ, M. 2024. The Importance of Historical Vineyard Landscapes in Nature Conservation and Recreation. *Public Recreation and Landscape Protection - With Environment Hand in Hand! Proceedings of the 15th Conference*, pp. 332–337. <https://doi.org/10.11118/978-80-7509-963-1-0332>
- HURAJTOVÁ, N., LIESKOVSKÝ, J., PAZÚR, R. 2025. 300 years of changes and persistences in the historic wine-growing area of Svätý Jur (Slovakia). *Landscape Research*. 50(3), 442–455. <https://doi.org/10.1080/01426397.2024.2427046>
- KARLÍK, L., GÁBOR, M., FALŤAN, V., HAVLÍČEK, M. 2018. Vineyard zonation based on natural terroir factors using multivariate statistics – Case study Burgenland (Austria). *OENO One*. 52, 105–117. <https://doi.org/10.20870/oeno-one.2018.52.2.1907>

- KARLÍK, L., MATEČNÝ, I., GÁBOR, M., TOLMÁČI, L., FALŤAN, V. 2023. Design of vineyard appellation reflecting natural terroir: case study of Modra, Návrh označovania vinogradov rešpektujúci prírodný terroir: prípadová štúdia Modra, Slovensko. *Geografický časopis*. 75(1), 47–68. <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2023.75.1.03>
- KUČA, K., MALINA, O., SALAŠOVÁ, A., WEBER, M. 2020. *Historické kulturní krajiny České republiky*. 1. vydání. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2020, 607 s.
- LIESKOVSKÝ, J., KENDERESSY, P. 2023. Degradation of traditional vineyards in Slovakia by abandonment and soil erosion: A case-study of Vráble. *Land Degradation and Development*. 34(1), 98–108. <https://doi.org/10.1002/ldr.4446>
- SKOKANOVÁ, H., HAVLÍČEK, M., BOROVEC, R., DEMEK, J., EREMIÁŠOVÁ, R., CHRUDINA, Z., MACKOVČIN, P., RYSKOVÁ, R., SLAVÍK, P., STRÁNSKÁ, T., SVOBODA, J. 2012. Development of land use and main land use change processes in the period 1836–2006: case study in the Czech Republic. *Journal of maps*. 8(1), 88–96. <https://doi.org/10.1080/17445647.2012.668768>
- SYCHROVÁ, M., SKOKANOVÁ, H., MUSIL, M., DIVÍŠEK, J. 2024. Landscape heterogeneity shows contrasting Spatial patterns but similar temporal changes since the 1840s. *Applied Geography*. 172, 103431. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2024.103431>
- ŠANTRŮČKOVÁ, M., VOKOUN, A., SKOKANOVÁ, H., VOJTA, J., DEMKOVÁ, K., HAVLÍČEK, M., MEDKOVÁ, L., WEBER, M., SLACH, T., DOSTÁLEK, J., RICHTER, P., ROZKOŠNÝ, M., FANTA, V., SZABÓ, P. 2023. *Území pravděpodobného výskytu historických kulturních krajin*. Specializovaná mapa s odborným obsahem (Nmap). Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., Česká zemědělská univerzita v Praze, Botanický ústav AV ČR, v. v. i.

Contact Information / Kontaktní údaje

Corresponding author: Marek Havlíček, Marek.havlicek@vuk.gov.cz,

 <https://orcid.org/0000-0002-7048-2143>

Hana Skokanová: <https://orcid.org/0000-0001-9677-2264>

Tomáš Slach: <https://orcid.org/0000-0003-2238-5557>